

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

6 (394)

NOVEMBER-DECEMBER 2021

ALMATY, NAS RK

NAS RK is pleased to announce that Bulletin of NAS RK scientific journal has been accepted for indexing in the Emerging Sources Citation Index, a new edition of Web of Science. Content in this index is under consideration by Clarivate Analytics to be accepted in the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index, and the Arts & Humanities Citation Index. The quality and depth of content Web of Science offers to researchers, authors, publishers, and institutions sets it apart from other research databases. The inclusion of Bulletin of NAS RK in the Emerging Sources Citation Index demonstrates our dedication to providing the most relevant and influential multidiscipline content to our community.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы «ҚР ҰҒА Хабаршысы» ғылыми журналының Web of Science-тің жаңаланған нұсқасы Emerging Sources Citation Index-те индекстелуге қабылданғанын хабарлайды. Бұл индекстелу барысында Clarivate Analytics компаниясы журналды одан әрі the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index және the Arts & Humanities Citation Index-ке қабылдау мәселесін қарастыруда. Web of Science зерттеушілер, авторлар, баспашылар мен мекемелерге контент тереңдігі мен сапасын ұсынады. ҚР ҰҒА Хабаршысының Emerging Sources Citation Index-ке енуі біздің қоғамдастық үшін ең өзекті және беделді мультидисциплинарлы контентке адалдығымызды білдіреді.

НАН РК сообщает, что научный журнал «Вестник НАН РК» был принят для индексирования в Emerging Sources CitationIndex, обновленной версии Web of Science. Содержание в этом индексировании находится в стадии рассмотрения компанией Clarivate Analytics для дальнейшего принятия журнала в the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index и the Arts & Humanities Citation Index. Web of Science предлагает качество и глубину контента для исследователей, авторов, издателей и учреждений. Включение Вестника НАН РК в Emerging Sources Citation Index демонстрирует нашу приверженность к наиболее актуальному и влиятельному мультидисциплинарному контенту для нашего сообщества.

Бас редактор:

ҚОЙГЕЛДИЕВ Мәмбет Құлжабайұлы (бас редактор), тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 3

Редакция алқасы:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы (бас редактордың орынбасары), филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радуга Патетре, Ph.D (археология), Нью-Йорк университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ) Н = 19

БАНАС Йозеф, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Жешув технологиялық университетінің профессоры (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Украинаның еңбек сіңірген ғылым және техника қайраткері, «Киев-Могила академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Төлегенқызы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Нархоз Университеті (Алматы, Қазақстан) Н = 3

ИСМАҒҰЛОВ Оразақ Исмағұлұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 6

ӘБЖАНОВ Ханкелді Махмұтұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хұсайынұлы, саясаттану ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, Философия, саясаттану және дінтану институтының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ТАЙМАҒАМБЕТОВ Жакен Қожахметұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

СҮЛЕЙМЕНОВ Майдан Күнтуарұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нұрсарыұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

ҚОЖАМЖАРОВА Дариякул Пернешқызы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауыржан Әбішұлы, тарих ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

НУРҚАТОВА Ляззат Төлегенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ресей білім академиясының академигі (Мәскеу қ.), Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, педагогика кафедрасының меңгерушісі, К.Г. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар және технологиялар факультетінің деканы (Мәскеу, Ресей) Н = 34

ДИБО Анна Владимировна, филология ғылымдарының докторы, РҒА корреспондент-мүшесі, РҒА Тіл білімі институтының Орал-алтай тілдері бөлімінің меңгерушісі (Мәскеу, Ресей) Н = 3

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген № 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2021

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

Главный редактор:

КОЙГЕЛЬДИЕВ Мамбет Кулжабаевич (главный редактор), доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 3

Редакционная коллегия:

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханулы (заместитель главного редактора), доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радуга Пэтрэ, доктор философии (Ph.D, археология), профессор Нью-Йоркского университета (Нью-Йорк, США) Н = 19

БАНАС Йозеф, доктор социологических наук, профессор Жешувского технологического университета (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Тулегеновна, доктор экономических наук, профессор, Университет Нархоз (Алматы, Казахстан) Н = 3

ИСМАГУЛОВ Оразак Исмагулович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 6

АБЖАНОВ Ханкелди Махматович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хусаинович, доктор политических наук, член-корреспондент НАН РК, директор Института философии, политологии и религии (Алматы, Казахстан) Н = 1

ТАЙМАГАМБЕТОВ Жакен Кожаметович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

СУЛЕЙМЕНОВ Майдан Кунтуарович, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нурсариевич, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

КОЖАМЖАРОВА Дариякуль Пернешевна, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауржан Абишевич, доктор исторических наук, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукеновна, доктор социологических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омирбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

НУРКАТОВА Лязгат Толегеновна, доктор социологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, академик Российской академии образования (г. Москва), директор Центра развития педагогического образования (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики, декан факультета Социально-гуманитарных наук и технологий Московского государственного университета технологий и управления имени К.Г. Разумовского (Москва, Россия) Н = 34

ДЫБО Анна Владимировна, доктор филологических наук, член-корреспондент РАН, заведующий отделом урало-алтайских языков Института языкознания РАН (Москва, Россия) Н = 3

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы). Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № 16895-Ж, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2021

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

Editor in chief

KOIGELDIEV Mambet Kulzhabaevich (Editor-in-Chief), Doctor of History, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 3

Editorial board:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanuly (Deputy Editor-in-Chief), Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 4

MATYZHANOV Kenzhakhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SAPARBAYEV Abdizhappar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

JOVICA Radu Petre, Ph.D, History, Archeology, Professor, New York University (New York, USA) H = 19

BANAS Joseph, Doctor of Social science, Professor, Rzeszow University of Technology (Rzeszow, Poland) H = 26

LUKYANENKO Irina, doctor of economics, professor, honored worker of Science and Technology of Ukraine, head of the department of the National University «Kyiv-Mohyla Academy» (Kiev, Ukraine) H = 2

MAKULOVA Aymzhan Tulegenovna, doctor of economics, professor, Narkhoz University (Almaty, Kazakhstan) H = 3

ISSMAGULOV Orazak Issmagulovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 6

ABZHANOV Khankeldi Makhmutovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 4

BIZHANOV Akhan Khusainovich, Doctor of Political Sciences, Corresponding Member of NAS RK, Director of the Institute of Philosophy, Political Science and Religion (Almaty, Kazakhstan) H = 1

TAIMAGAMBETOV Zhaken Kozhakhmetovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

SULEYMENOV Maidan Kuntuarovich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SABIKENOV Salakhiden Nursarievich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

KOZHAMZHAROVA Dariyakul Perneshevna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

BAITANAEV Baurzhan Abishevich, Doctor of Historical Sciences, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

BAZARBAYEVA Zeinep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHAUKENOVA Zarema, Doctor of Sociology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

DZHOLDASBEKOVA Bayan Umirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK H = 2

NURKATOVA Lyazzat Tolegenovna, Doctor of Social Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan (Almaty, Kazakhstan) H = 1

ABYLKASYMOVA Alma Yessimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, academician of the Russian Academy of Education (Moscow), Director of the Center for the Development of Pedagogical Education (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHISHOV Sergey, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Dean of the Faculty of Social Sciences and Humanities and Technologies of the Razumovsky Moscow State University of Technologies and Management (Moscow, Russia) H = 34

DYBO Anna Vladimirovna, Doctor of Philology, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences, Head of the Department of Ural-Altai Languages of the Institute of Linguistics of the Russian Academy of Sciences (Moscow, Russia) H = 3

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan No. **16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

Makarov A.¹, Zhakupova B.^{2*}, Nurmanov A.², Seksenova A.², Zhienbayev U.²

¹Naberezhnye Chelny Institute of Kazan Federal University, Kazan, Russia;

²K.ZhubanovAktobe Regional University, Aktobe, Kazakhstan.

E-mail: zhakupova_75kz@mail.ru

THE MAIN PROBLEMS OF ORGANIZING FINANCIAL PLANNING AT THE ENTERPRISE AND WAYS TO SOLVE IT

Abstract. Today, in the development of long-term and short-term strategies of enterprises, the importance of financial planning and forecasting to achieve their goals and high profitability is growing. Therefore, enterprises need to develop a system of financial planning and forecasting in the current market conditions. Regardless of the type of ownership, the scope of activities and its direction, any company can engage in planning. Planning is the process of selecting and justifying the goals of the enterprise for a particular future, to achieve which it is necessary to develop appropriate technology, select and justify solutions and key areas. A set of measures aimed at interconnecting the activities of individual structural units of the enterprise in determining the direction and sequence of achieving a specific goal, as well as the path of the technological chain (development of research and development guidelines before production, sales and service). To do this, it is necessary to know the prospects of the market, the process of consumer demand, the possibility of more efficient use of resources. Financial planning involves the efficient use of financial resources to meet the strategic and tactical objectives of the enterprise. To this end, an analysis of the ongoing financial policy, its shortcomings and ways to address these shortcomings, ways to improve the financial plan, which changes under the influence of the external environment. A financial strategy will be developed to achieve long-term strategic goals. It has to do with financial tactics. The strategy ensures the stability of the enterprise, the optimal capital structure, income growth, investment attractiveness, high credit ratings, rising share prices. Tactical tasks are developed in accordance with the company's strategy, which takes into account the fluctuations arising from changes in the tax regime, market conditions.

Key words: planning, forecasting, funds, finance, income, expenses, losses, financial resources, management, budget.

Introduction. Planned activities are one of the main functions of modern management. The centralized management system is divided into a planning and economic department and an accounting department at the enterprise, since funds often perform a computational function. In a market economy, the basis of an enterprise strategy is income and expense planning, and the financial aspect of planning (budgeting) is the basis when drawing up a plan and when refining and executing it. There are three main types of control systems: centralized; decentralized; mixed, both systems have elements [1].

In a decentralized planning system, along with other departments of the company that are directly subordinate to the CEO (president), there is a central planning department. There are also planning departments for production groups and departments (each group or department). The centralization of future planning at large enterprises should be combined with decentralized current planning, which leads to an increase in motivation at the enterprise and in the department, when drawing up a current plan with the most complete consideration of production opportunities. When considering an enterprise as a system, it is necessary to form a financial planning system. To do this, it is necessary to determine the purpose and result of the activities of this system, participants in the planning process, the activities of the enterprise's departments, the composition of the necessary data, methods, equipment and technical means of financial planning [2].

The main part. Responsibility for the preparation of financial plans rests with the financial and economic department of the enterprise. The analysis of the experience of domestic industrial enterprises shows that the planning of financial receipts and payments of the enterprise is carried out by the financial department. In

this section, a bureau of financial planning and analysis is created, the creation of a cash plan is entrusted to the accounting department, and the development of a plan of cost, income, capital investment and working capital is considered as the activity of the planning and economic department. The most common issue is restructuring. That is, the company has grown, organizational changes in the collection are needed. This is followed by a systematic work on strategy, marketing, staffing, corporate culture. However, the need for weight planning is limited to these organizations. Good plans are found in only one in ten, and their complete absence is found in four out of ten. However, many companies have begun to make plans. If the development is carried out in a good direction, the uncertainty of the situation in the country and the region will decrease. Civilized marketing information also appears [3-4].

Materials and methods. Among financial planning, one of the most important issues is determining the optimal structure of funding sources and the optimal financing schedule. The first problem is better studied than the second. There is a need to reduce the damage caused by project risks, as well as reduce the costs associated with the involvement of tools. Deviations lead to a lack of tools. The size of the deficit depends on what instruments the company owns: the deficit is the difference between the fund and the deviation. If the stock is zero, the deficit is equal to the deviation. Knowing the deficit, you can determine the amount of damage. Determining the relationship between losses and deficits is a difficult process, as losses depend on various factors: for example, 100% financing, downtime prevention, time limitation of the company's downtime, etc. the proposed methodology helps to take all this into account [5].

It is necessary not only to establish financial planning indicators of the enterprise, but also to conduct a plan-result analysis of them. Indicators of the accounting department are the main effective sources for drawing up a plan. After all, in many cases, the data of this accounting department is complete and reliable. In addition, it monitors all movements, such as where assets were spent and where they came from. But it also has its drawbacks. First of all, let's look at the problems associated with the company's financial planning system. In Figure 1 below, the difficulties faced by the enterprise are highlighted by importance:

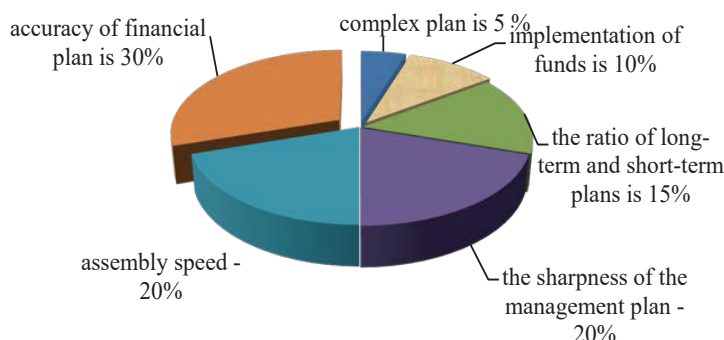

Figure 1 - Problems associated with the organization of the company's financial planning system

An important point here is the implementation of the developed financial plans. Indeed, accurate and effective management of the company consists only in the implementation of a systematic plan for the year and quarter. Unrealized plans have a negative impact. Based on the data of Figure 1, the accuracy of the financial plan is 30%. The second important issue is the operability of drawing up a plan. The efficiency of drawing up the plan at the enterprise is 20%. If a plan is drawn up with a delay in the actual expected time, even well-designed plans remain unnecessary. The monthly plan, approved at the end of the second week, calls into question its practical necessity. The reason for the operability of the plan is known to managers. These include: the lack of a clear training system and the lack of transfer of Planned information from department to department, the need for lengthy procedures for combining plans. The accuracy of information for management is 20%. In most cases, there is a lack and ambiguity of information. For example, there are differences between short-term planning and long-term planning. After all, the short-term plan is designed for weeks and months, while the long-term plan covers a period of more than one year [6].

Each plan is based on its own legitimacy. According to the study, the ratio of long-term and short-term plans shows 15%. In addition, among the problems that arise during the development of the plan are its implementation and complexity. It is 5-10%. The implementation of the plan includes: providing the necessary funds, material resources, and avoiding a deficit. In the practice of foreign enterprises, during the implementation of the financial plan, there is a deficit of 30-60%. Because it is impossible to accurately plan the future, we can only make approximate forecasts [7].

The process of planning investment decisions and financing decisions is called financial planning, and its result is a financial plan. The financial plan formulates ways and means of achieving the financial goals of the enterprise. We can see the problems faced by the enterprise in the area of financial planning in Figure 2 below:

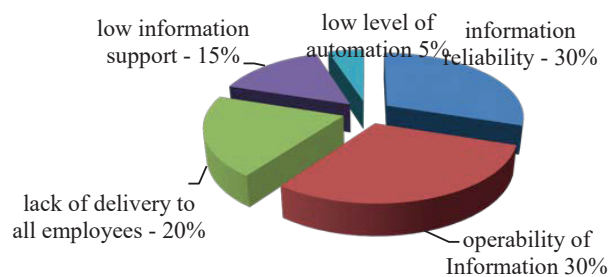

Figure 2 – Problems encountered in financial planning

The main problems in the management area are the low level of reliability, the operability of the data obtained: every financial director or planning department wants to get accurate information. Its share in the company is 30%. Employees of the enterprise should be aware of any developed plans. Automation – the use of economic and mathematical methods and technical means instead of partially or completely freeing up human participation in the implementation of a particular activity. The level of automation at the enterprise is 5%. The management of the enterprise needs to increase it. Each enterprise uses different types of planning methods. Of course, the functional structure of enterprise management has its advantages. However, over the past ten years of world practice, the emergence of standards developed in the process of enterprise management and complex planning improves the planning process from year to year. In order to improve the efficiency of the enterprise, it is necessary to apply new management standards to the enterprise. For example: we can mention the standards MRPII, ERP, CSRP. At the same time, it is necessary to take into account the specifics of financial planning, depending on the different organizational and legal form of firms. The principles of financial planning of commercial organizations and budgetary institutions, public and private enterprises, business partnerships and production cooperatives vary. The most difficult of them is the process of drawing up a financial plan for Joint-Stock Companies [8].

Results. To create a quality financial plan, it is necessary to make accurate calculations. To do this, you need to develop a special computer program. Excel is suitable for Windows. This program helps the financial manager to make difficult calculations when solving basic problems, in particular, to determine the need for funds, the allowable interest rate, credit limit, etc. The main task of the financial activity of the enterprise is to create a single operational financial information database. This problem can not be solved without proper technical support: computer systems, personal computers, functional software packages. To ensure the efficiency of financial calculations, many applications have been developed for general and specific purposes: EXCEL, Lotus, Quattro Pro, COMFAR, packages «Alt-Invest», «Alt-Forecast», «Project expert», EDIP, «Best Plan», «Business-Micro», «Galaxy», «1-C Enterprise», «SystemR/3» etc [9].

However, a financial plan cannot reduce risks. On the contrary, it determines what risks can be taken and what risks can not be taken. To do this, the financial manager uses the «what if» analysis. In modern times, this method works on the basis of computer and application programs (Excel, Lotus, Quattro Pro). The system of financial planning is influenced by many external and internal factors: features of the economic system of the country; organizational and legal form of the economic entity; form of ownership; model of management and planning; taxation system; size of the enterprise; type of activity. Today, when you hear the word «planning» in information systems, it is impossible to plan without using the abbreviation ERP, APS, MES. These systems have different functionality and are designed to solve planning problems at each level, which complement each other in parallel. Currently, ERP (Enterprise resource planning), APS (Advanced Planning & Scheduling Systems) and MES (Manufacturing Execution Systems) have replaced such planning classes as MRP (Material Requirements Planning) and MRP-II (Manufacturing Resource Planning). These system solutions have been used in various machine-building complexes over the past year. They have different functions and can be used individually or in parallel. All these systems are distributed in the automated enterprise management system (AEMS). The AEMS planning system was developed in 1954 after S.M. Johnson's work on planning accounting for technological operations on machines. Production plans are developed through the ERP, MRPII, APS and MES class systems, which started with the AEMS system. Users of the AEMS system draw up a volume-calendar plan (sometimes the planned-calendar work of fixed

assets), and modern developed systems plan the company's activities using new automated functions. The main function of these is the ability to create an activity plan.

Planning using the ERP (Enterprise resource planning) system is not a direct tool for planning enterprise operations. When checking the ERP system, users and consultants identified the following: it is a corporate information system, an enterprise management system that performs specific functions (document management, procurement, inventory management). All planning and technological operations using the ERP system are planned on the basis of the previous MRPII standard. Creating any planning at the ERP level is limited to creating a monthly plan. All the burden falls on the executors of the plan: «what do you want? but perform the planned calculation for the calculated period.» He gives tasks to all departments, and when there is a need to correct the plan, he cannot implement it: the recalculation shows the same image of the entire task – volume tasks, but does not show individually, in detail by operations and products for the management of workshops [10].

Planning using the APS system. APS (Advanced Planning & Scheduling Systems) and MES (Manufacturing Execution Systems) systems are used in the actual planning of activities at the enterprise. The APS system began to appear on the market in the mid-1990s. It is a continuous tool for planning activities in the enterprise. Its name is interpreted by many authors and handlers in different ways: «optimization of production planning», «advanced planning», «improved planning», «incremental planning», «accurate planning», «operational planning» and even «meticulous planning». After the introduction of ERP in the early 1990s, the enterprise faced a major challenge-clarity of planning (clarity and accuracy of time). The APS system is more advanced than the MRPII standard, the main purpose of which is to use automated reporting (SCM – Supply Chain Management) in process management from production to supply. In recent years, along with foreign systems such as Berclain, Chesapeake Decision Sciences, CSC, Fygir, i2 Technologies, Manugistics, Numetrix, Optimax, Ortems, Preactor, Pritsker, Paragon Management Systems, ProMIRA, Red Pepper Software, ThruPut Technologies, domestic products such as infor, APS, Adexa eGPS have begun to appear.

MES is a planning program that appeared 30 years ago. However, in the field of production automation and planning, the acronym MES is confused with APS. The MES system has the following functions: RAS - resource allocation and situation control; ODS - operational / detailed planning; DOC - document management; DCA - data collection and storage; LM - personnel management; QM - product quality management; PM - production process management; MM - maintenance and repair management; PTG - study the history of the product; PA - performance analysis. MES functions do not contain the SCM system (the use of automated reports in process management from production to supply), which is the main one in the APS system. The MES program plans not the entire enterprise, but the activities of its divisions, workshops, and sites. This system not only performs planning, but also monitors its implementation. Unlike the APS system, the MES system can plan operations up to 200 machines and up to 10,000 units. Usually these operations take 3-10 shifts [11-12].

ERP, APS, and MES systems are more clearly focused on planning than other systems. Although ERP, APS, and MES systems perform different functions and provide for the achievement of different goals, they are used together to obtain specific enterprise plans and complement each other. Most often, these systems are used by machine-building and woodworking enterprises. Each system differs depending on the functions it performs, and the accuracy of planning depends on the duration of this planning, the number of jobs, and so on.

From the implementation of the principles of building a planning system (of course, in combination with other management components), it is necessary to develop and implement a strategy that minimizes the damage caused. Everything can be built correctly in two main ways: strategic planning and strategic business management and operational (tactical) planning. If we talk about strategic planning, it means looking for directions and ways to do business. This gives a voluminous result for a certain period of time. It is divided into short-term (up to one year), medium-term (up to three years) or long-term. Every day, week, month, year, something happens or may happen in any business. Therefore, planning, meetings, and other activities help you manage the process. The main difficulty in planning is implementation. While it's easy to write a plan, it's important to make it work.

Of course, the plans should be able to work. They should have the sincere wishes of the top managers of the company. Often, plans made by other people fail to meet their goals. The plan also needs to be realistic from a market perspective. That is, there should be a marketing analysis. This is done when a certain number of consumers are willing to pay money. Often, companies do not take this into account. In strategic planning, the key point as part of strategic management is the market. The main thing is to get real, not make mistakes.

Discussion. The next aspect of planning is the capabilities of the organization. Plans must be mastered by managers, and they must intend to do so. This is strategic planning. Attempts to implement tactical planning. That is, creating current plans, schedules, and scheduling meetings. But even if they create schedules, they forget to appoint responsible persons. Strategic planning is a little more complicated. Only strong, large companies move to the strategic level. They face the task of moving to a new level of business, and there is a need for completely different planning [13-14].

When developing a financial plan for Western Enterprises (USA, Canada, Japan), summary financial indicators for each type of activity are considered, and then they are specified in a separate mini-project. Small projects are combined, and then they are considered as a single project. At the initial stage of planning, the company's management must require each division to submit plans for the next 3 or 5 years. When determining the cost effectiveness of targeted comprehensive programs, in addition to the overall efficiency, the effectiveness of individual measures and tasks is also calculated. Here, overall performance indicators are determined based on the estimated time frame for obtaining results and spending costs. An important indicator of efficiency is the ratio of the final product of the program in cost and natural form to the total (taking into account related industries) costs for the development of the program under the same targeted complex programs, which is an element of the growth of the final product of the national economy. Calculations of total and relative economic efficiency of costs should not be limited to the above-mentioned final indicators. For a comprehensive justification and analysis of the economic efficiency of costs, determining ways to improve their efficiency, when making a final decision, it is advisable to use additional indicators that characterize individual aspects of the result obtained: labor productivity, return on reserves, own capital investments, saving raw materials, materials, fuel, energy, reducing production costs, Social results [15-16].

Large companies have the opportunity to implement an effective financial plan. Their financial resources will be sufficient to attract highly qualified specialists to perform large-scale planned work. Small enterprises will not have enough funds for this, but they will need a better financial plan than large enterprises. Small enterprises pay great attention to the mobilization of financial resources to support their economic activities, while at the same time making it difficult to control the external environment of such enterprises. Therefore, the future of small companies is more unpredictable and uncertain than that of large companies [17].

The company's financial strategy covers all aspects of the company's activities, including policies in the field of improving fixed assets and working capital, Capital Management, profit distribution, non-cash settlements, tax management, and securities. These components of the financial strategy determine the objects of the financial strategy – income and receipt of funds, expenses and transfers of funds, relations with budgetary and extra-budgetary funds, credit relations. Taking into account the financial capabilities of the enterprise in a comprehensive manner, with an objective consideration of external and internal factors, the financial strategy ensures compliance of the financial and economic capabilities of the enterprise with the current conditions in the product market. In case of neglect of these factors in the financial strategy, the enterprise may be subject to bankrolling. Currently, the competitiveness of the economy of Kazakhstan as a whole depends on domestic enterprises belonging to various industries. Recently, there has been an increase in the influence of food industry performance indicators on the overall economic indicators of the country, especially during quarantine measures [18].

Conclusion. At the same time, small and medium-sized enterprises (about 80%) in the food industry of Kazakhstan. More than one hundred thousand people work at these enterprises and industries, and the number of people employed in the food industry has increased by 8%. Of the total number of people employed in the industry, the share of people employed in the food industry is 10.5%. The level of consumption of confectionery products in Kazakhstan is traditionally high, so the confectionery industry of the food industry is very attractive both for Kazakhstanis and for foreign investors.

In conclusion, an analysis of the financial condition, liquidity and solvency of the enterprise, loan repayment capacity, financial stability, and the probability of bankruptcy was carried out. According to all indicators, the financial situation of the enterprise is stable and solvent. In addition, planning (forecasting) of the upcoming 1 and 5-year financial condition of the enterprise was developed. The issues of organizing financial planning at the enterprise were identified, ways to solve them, and directions for optimizing them were determined. Many programs related to financial planning have appeared on the domestic and foreign markets. It is very effective to use these programs in the activities of enterprises. This is because they help the company to make some good forecasts.

Макаров А.Н.¹, Жакупова Б.А.^{2*}, Нурманов А.О.², Сексенова А.Т.², Жиенбаев Ұ.Б.²

¹Казан федералдық университетінің Набережночелнинск Институты, Казан, Ресей;

²Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан.

E-mail: zhakupova_75kz@mail.ru

КӘСІПОРЫНДА ҚАРЖЫЛЫҚ ЖОСПАРЛАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Қазіргі таңда кәсіпорындардың ұзақ және қысқа мерзімді стратегияларын жасауда, өздерінің мақсаттары мен жоғары табыстылыққа жету үшін қаржылық жоспарлау мен болжаудың маңызы артып отыр. Сондықтан кәсіпорындар қазіргі нарықтық жағдайда қаржылық жоспарлау мен болжау жүйесін әзірлеуі керек. Меншіктің түріне, қызметтің көлеміне және оның бағытына қарамай әрбір кәсіпорын жоспарлаумен айналыса алады. Жоспарлау – бұл белгілі бір болашаққа кәсіпорын мақсатын таңдау және негіздеу үдерісі, оған жету үшін сәйкес технологияны әзірлеу, шешімдер мен негізгі бағыттарды таңдау және негіздеу қажет. Кәсіпорында жоспарлауды басқару функциясы ретінде ірі өнеркәсіптік кәсіпорындарда олардың және әрбір бөлімшесінің мақсатын белгілі бір кезеңге нақтылауда, міндетті қоюда және оған жету жолдарын тандауда, қойылған мақсат пен міндеттерді орындау үшін қажетті еңбек, қаржы, материалды ресурстарды анықтауда жүзеге асырылады. Ресурстарды дұрыс жоспарламай, сол кәсіпорынның қызметін табысты жүргізу мүмкін емес. Ресурстарды жоспарлаудың бірінші сатысына жоспарланған кезеңнің әрбір жылына қажетті ресурстар көлемі мен түрі бекітіледі, әрі қарай жабдықтаушылардың мүмкіндігімен салыстырылатын қажеттіліктерге талдау жүргізіледі. Жоспарлаудың екінші сатысында артық немесе жетіспейтін ресурстар бойынша шешімдер қабылданады. Соңғы сатысында мақсатты бағдарлама бойынша ресурстардың бөлінуі және ресурстар теңдестігі бағаланады.

Нақты мақсатқа жетудің бағыты мен тізбектілігін, сонымен қатар технологиялық тізбектің жолын анықтауда кәсіпорынның жекелеген құрылымдық бөлімшелерінің іс-әрекетін өзара байланыстыруға бағытталған шаралар кешені жасалады (ғылыми-зерттеу және тәжірибелік конструкторлық нұсқауларды өндірісте өндіруге, өткізуге және сервистік қызмет көрсетуге дейін әзірлеу). Бұл үшін нарық жағдайының болашағын, тұтынушылық сұраныс үрдісін, қолданылатын ресурстардың неғұрлым тиімді пайдалану мүмкіндігін білу қажет. Сондай-ақ жоспарлау маркетингпен және бақылаумен тұрақты үйлесуі қажет. Жоспарлау болашақты және ағымдағы жоспарлаудың өзара байланысты жиынтығы түрінде жүзеге асады. Қаржылық жоспарлау кәсіпорынның стратегиялық және тактикалық міндеттерін атқару үшін қаржылық ресурстарын тиімді пайдалануды көздейді. Осы мақсатпен жүргізіліп отырған қаржылық саясатына талдау жасалады, оның кемшіліктері мен осы кемшіліктерді жою жолдары, сыртқы ортаның әсерінен өзгертін қаржылық жоспарды жетілдіру жолдары анықталады. Ұзақ мерзімді стратегиялық мақсаттарға жету үшін қаржылық стратегия құрылады. Ол қаржылық тактикамен байланысты болып келеді. Стратегия кәсіпорынның тұрақтылығын, капиталдың оңтайлы құрылымын, табыстың өсуін, инвестициялық тартымдылықты, несиенің жоғары рейтингін, акция бағасының өсуін қамтамасыз етеді. Тактикалық міндеттер салық салу режимінің өзгерістерінен туындайтын ауытқуларды, нарық жағдайын есепке алатын кәсіпорын стратегиясына сай жасалады.

Түйінді сөздер: жоспарлау, болжау, қаражат, қаржы, табыс, шығын, залал, қаржылық ресурс, басқару, бюджет

Макаров А.Н.¹, Жакупова Б.А.^{2*}, Нурманов А.О.², Сексенова А.Т.², Жиенбаев Ұ.Б.²

Набережночелнинский институт Казанского федерального университета, Казань, Россия;

Актюбинский региональный университет им.К.Жубанова, Актөбе, Казахстан.

E-mail: zhakupova_75kz@mail.ru

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Аннотация. В настоящее время при разработке долгосрочных и краткосрочных стратегий предприятий возрастает значение финансового планирования и прогнозирования для достижения

своих целей и высокой доходности. Поэтому предприятиям необходимо разработать систему финансового планирования и прогнозирования в современных рыночных условиях. Независимо от вида собственности, объема деятельности и ее направления каждое предприятие может заниматься планированием. Планирование – это процесс выбора и обоснования цели предприятия на определенное будущее, для достижения которого необходимо разработать соответствующую технологию, выбрать и обосновать решения и основные направления. Планирование на предприятии как функция управления осуществляется на крупных промышленных предприятиях при уточнении на определенный период их целей и каждого подразделения, постановке задачи и выборе путей ее достижения, определении трудовых, финансовых, материальных ресурсов, необходимых для выполнения поставленной цели и задач. Без правильного планирования ресурсов невозможно успешно вести деятельность этого предприятия. На первом этапе планирования ресурсов утверждается объем и вид необходимых ресурсов на каждый год планируемого периода, в дальнейшем проводится анализ потребностей, сопоставимый с возможностями поставщиков. На втором этапе планирования принимаются решения по избыточным или недостающим ресурсам. На заключительном этапе оценивается распределение ресурсов по целевой программе и сбалансированность ресурсов.

В определении направления и последовательности достижения конкретной цели, а также определении пути технологической цепочки разрабатывается комплекс мероприятий, направленных на взаимоувязку действий отдельных структурных подразделений предприятия (разработка научно-исследовательских и опытно-конструкторских инструкций до производства, реализации и сервисного обслуживания). Для этого необходимо знать перспективы конъюнктуры рынка, тенденции спроса, возможность более эффективного использования используемых ресурсов. Также необходимо постоянное сочетание планирования с маркетингом и контролем. Планирование осуществляется в виде взаимосвязанной совокупности будущего и текущего планирования. Финансовое планирование предполагает эффективное использование финансовых ресурсов для выполнения стратегических и тактических задач предприятия. С этой целью проводится анализ проводимой финансовой политики, определяются ее недостатки и пути устранения этих недостатков, пути совершенствования финансового плана, изменяющегося под воздействием внешней среды. Для достижения долгосрочных стратегических целей создается финансовая стратегия. Она связана с финансовой тактикой. Стратегия обеспечивает устойчивость предприятия, оптимальную структуру капитала, рост прибыли, инвестиционную привлекательность, высокий рейтинг кредита, рост цен на акции. Тактические задачи разрабатываются в соответствии со стратегией предприятия, учитывающей конъюнктуру рынка, отклонения, возникающие от изменений режима налогообложения.

Ключевые слова: планирование, прогнозирование, средства, финансы, доход, расход, убыток, финансовый ресурс, управление, бюджет.

Information about authors:

Makarov Anatoli – doctor of Economics, Professor, head of the Department «Economic theory and economic policy», Naberezhnye Chelny Institute of Kazan Federal University (Russia). E-mail: makarovfksu@yandex.ru, <http://orcid.org/0000-0001-5465-6759>;

Zhakupova Bakitgul – candidate of economic science, senior lecturer of the department «State Administration, finance and marketing», K. Zhubanov Aktobe Regional University. E-mail: zhakupova_75kz@mail.ru. <https://orcid.org/0000-0001-6965-6006>;

Nurmanov Aslan – candidate of economic science, senior lecturer of the department «State Administration, finance and marketing», K. Zhubanov Aktobe Regional University. E-mail: nao_1976@inbox.ru. <https://orcid.org/0000-0001-9601-771x>;

Seksenova Aigul – master of Accounting and auditing, senior lecturer of the department «State Administration, finance and marketing», K. Zhubanov Aktobe Regional University. E-mail: seksenova_a@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-7098-6846>;

Zhienbayev Ulan – master of economic sciences, senior teacher of the department «State Administration, finance and marketing», K. Zhubanov Aktobe Regional University. E-mail: ulan-adil@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-4004-5345>;

REFERENCES

- [1] Demesinov T.Zh. Financial Analysis: textbook. - Almaty: LLP RPBK «Daur», 2011. p.320.
- [2] Kulpybaev S., Yntykbaeva S.Zh., Melnikov V.D. Finance: Textbook. - Almaty: LLP RPBK «Daur», 2011. p.784.

- [3] Kaderova N.N. Corporate finance: textbook. Almaty: Economic publ., 2008. p.376.
- [4] Kovalev V.V. Financial analysis: methods and procedures. Moscow: Finance and statistics, 2009. p.560.
- [5] Madiyarova E.S., Suyebayeva S.N. Financial management: textbook. Almaty: Economic publ., 2009. p.262.
- [6] Imanbayeva Z., Taskarina B., Demeuova G., BaishukurovaZh., Tleubergenova M.»Main directions of the company's balancing structure observation decisions». News of the national academy of sciences of the republic of kazakhstanSeries of social and human sciences. Volume 6, Number 328 (2019), 167-173. <https://doi.org/10.32014/2019.2224-5294.226>.
- [7] Esengeldy B.S., Akbaev E.T. Financial management: textbook. - Almaty: LLP RBC «Daur», 2011. p. 88.
- [8] Kovalev V.V. Financial management: theory and practice. 2nd ed., reprint. Moscow: TK velby, Prospekt publishing house, 2007.p.1024.
- [9] Blank I.A. Financial resource management: omega-L publishing House: ELGA LLC, Moscow 2011. p.768.
- [10] Volodina A.A. Financial Management. Finance of enterprises: textbook. - 2nd ed. - Moscow: INFRA-M, 2012. p.510.
- [11] L. Maysigova, K. Satymbekova, A. Nurgaliyeva, Z. Imanbayeva, G. Kerimbek»Main ways to improve the financial conditionof the enterprise». Bulletin the National academy of sciences of the Republic of Kazakhstan. Volume 4, Number 386 (2020), 198-206. <https://doi.org/10.32014/2020.2518-1467.120>.
- [12] Ilina V.V. Financial management: textbook: text. manual in the direction of «management» - Moscow: Publishing house «omega-L», 2011. p.560, p. 439.
- [12] Brailey R., Myers S. Principles of corporate finance. Translation fromEnglish. N. Baryshnikova. - M: JSC «Olymp - Business», 2004. p.1008.
- [12] Vasiyeva L.S., Petrovskaya M.V. Financial analysis: textbook / 3rd ed., Ster. - Moscow: KNORUS, 2008.p.816.
- [15] Basovsky L.E. Financial management: Textbook - Moscow: INFRA-M, 2009. p.240.
- [16] Karimbergenova M., Nurgaliyeva A., Kerimbek G., Bepalyy S., Moldashbayeva L.»The development of regional export potential» / Reports of the national academy of sciences of the republic of Kazakhstan. / Volume 3, Number 325 (2019), P.160-167. <https://doi.org/10.32014/2019.2518-1483.87>.
- [17] Burmistrova L.M. Finances of organizations (enterprises): Textbook. - Moscow: INFRA-M, 2009.p.240.
- [18] Livingston D.L., Grossman T. Financial Management: MBA Business Course: textbook translated from English by N.E. Rusanova. - Moscow: Omega-L, 2006. p.837.

НОВЫЙ ВКЛАД В ПЕДАГОГИЧЕСКУЮ НАУКУ КАЗАХСТАНА

В последние годы я консультирую молодых ученых, но в основном читаю новые научные труды ученых страны. Среди них особо выделил бы работу академика Национальной академии наук Республики Казахстан, доктора педагогических наук, профессора Абылкасымовой А.Е. «Модернизация системы образования в Республике Казахстан» на трех языках – казахском, русском и английском. Научное издание (Алматы: Мектеп, 2021. – 218с.). Данную работу она посвятила предстоящему 30-летию независимости страны. Рецензентами являются экс-министры образования и науки Казахстана – Президент Национальной академии наук РК, академик, доктор химических наук, профессор Журинов М.Ж. и ректор Казахского национального университета имени аль-Фараби, почетный академик Национальной академии наук РК, доктор филологических наук, профессор Туймебаев Ж.К., работа рекомендована Ассоциацией высших учебных заведений РК.

Вышеперечисленное придает большую весомость выполненному профессором Абылкасымовой А.Е. научному труду.

Однако прежде чем перейти к анализу работы хотел бы сказать о следующем. В учебниках советского периода развития Казахстана сказано: «Казахи вели кочевой и полукочевой образ жизни, не имели письменности и население почти поголовно было безграмотным». Это утверждение соответствует истине лишь отчасти. Дело в том, что до Октябрьской революции 1917 года казахское население пользовалось арабским алфавитом и латиницей, однако точных статистических данных по численности людей, владеющих арабской письменностью нет.

Система образования страны является ключевой для любого народа, которая стремится и движется по прогрессивному пути развития, чтобы не отстать от передовых государств мира. И нам важно было изучить этапы и направления развития Казахстана во многих сферах, и, прежде всего, в системе образования. Отрадно, что эту огромную работу смогла реализовать ученый-педагог в лице профессора Абылкасымовой А.Е. В своей работе она разделила развитие системы образования в Казахстане на различные этапы в жизнедеятельности казахского народа – средневековый, период присоединения к Российской империи (1731-1917гг.) и советский (1918-1991гг.). Автор показала, что казахи не на пустом месте строили будущее своего образования, при этом преодолели множество трудностей.

Известно, что в современном мире достойны уважения только те народы, которые помнят и чтят свою историю какой-бы она не была, хорошо знают достижения и проблемы сегодняшнего дня, и на основе этих знаний создают будущее своего государства и живущего в ней народа. Благодаря таким научным работам мы по крупицам возрождаем историю казахского народа в прошлом в различных отраслях знаний.

В настоящее время казахстанцам важно знать в каком направлении должна развиваться система образования Казахстана, эту проблему автор смогла раскрыть в первом разделе своего труда «О тенденциях развития системы образования в современном мире».

В целом, научное издание посвящено изучению и анализу состояния и развития системы общего среднего и высшего образования, в том числе педагогического образования и повышения квалификации педагогических работников, в постсоветский период становления и развития независимого Казахстана.

Государственная политика Республики Казахстан в области образования после 1991 года осуществлялась в направлении реформирования законодательной базы, изменения системы управления и финансирования в контексте поставленной Главой государства Н.Назарбаевым задачи по качественному преобразованию всей системы образования, которое является одним из основных элементов становления суверенного государства, его реальной политической и экономической независимости. В этой связи модернизация образования напрямую связывалась с проблемами развития всего общества и изменениями, происходящими в политике, идеологии, экономике и социальной сфере.

Современная система образования нашей страны была заложена в конце 90-х годов прошлого

века тремя базовыми документами: Законом «Об образовании», Государственной программой «Образование» и Государственными стандартами образования, при этом главным системообразующим принципом реформы стал переход от модели «образование для всех» к модели «образование по выбору».

Профессор Абылкасымова А.Е. всесторонне осветила ход реформирования системы общего среднего образования в Казахстане, которая в последние годы проводилась в следующих направлениях – введения 12-летнего образования; изменения содержания образования и методики обучения; обязательного изучения трех языков (казахский, русский, английский); развития электронного обучения; введения подушевого финансирования; строительства новых зданий для школ, которые стали оснащаться современным оборудованием и техникой.

Модернизация системы образования была ориентирована на обеспечение равного доступа школьников к качественному среднему образованию, независимо от их национальности и места проживания, а также удовлетворение потребности каждой личности, всего общества и государства в целом. В основу программ образования для всех уровней заложена система ценностей патриотического Акта «Мәңгілік Ел» – казахстанский патриотизм, гражданская ответственность, уважение к труду и т.п.

Большое внимание автор в своей работе уделила развитию высшего образования, при которой основной тенденцией стал отказ от государственной монополии на образование. Как следствие, на равных условиях начал развиваться негосударственный сектор образования и он получил достойное место в обществе.

Можно и дальше перечислять все достижения страны за 30-летний период нашей независимости, о которых все мы хорошо знаем. Для нас более важным является то, что автор сумела с научной точки зрения всесторонне и широко раскрыть достижения нашего государства в модернизации системы образования в соответствии с тенденциями ее развития в мире. В итоге Республика Казахстан во многом успешно вписалась в мировое образовательное пространство. Несомненно, главную направляющую и координирующую роль в этом сыграл Елбасы – первый Президент нашего государства Нурсултан Абишевич Назарбаев, о чем профессор Абылкасымова А.Е. достаточно подробно раскрыла в своем научном труде.

**Академик Национальной академии
наук Республики Казахстан, доктор
философских наук, профессор
Кшибек Досмухамед Кшибекевич**

МАЗМҰНЫ

ЭКОНОМИКА

Абиева С.Н., Медуханова Л.А. Қанабекова М.А. ҚАЗАҚСТАНДА ВАЛЮТАЛЫҚ РЕТТЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	6
Айбосынова Д.А., Урузбаева Н.А. НҰР-СҰЛТАН ҚАЛАСЫНЫҢ ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСІ: ДАМУ ДИНАМИКАСЫ МЕН СИПАТТАМАСЫ.....	14
Бейсембекова С.Х., Сихимбаев М.Р., Сихимбаева Д.Р. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ.....	22
Жағыпарова А.О., Алибекова Б.А., Курманалина А., Бекбусинова Г.К., Баева Д.А. COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ӘЛЕМДІК ЭКОНОМИКАҒА ӘСЕРІ.....	29
Касенбаев Ғ.С., Қайдарова Л.Қ., Рахметуллина Ш.Ж., Керимова У.К., Рахимжанова Г.М. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АЗЫҚ-ТҮЛІК ӨНІМДЕРІНЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІК - АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ НЕГІЗІ.....	39
Макаров А.Н., Жакупова Б.А., Нурманов А.О., Сексенова А.Т., Жиенбаев Ұ.Б. КӘСІПОРЫНДА ҚАРЖЫЛЫҚ ЖОСПАРЛАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ.....	47
Мархаева Б.А., Бейсенова М.У., Жаздыкбаева Д.П. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДЕПОЗИТТЕРГЕ КЕПІЛДІК БЕРУ ҚОРЫНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН БАҒАЛАУ.....	55
Мурсалова Х.Н., Баймагамбетова Л.К., Алимбетов У.С., Турдиева З.М., Апышева А.А. ЕАЭО ШЕҢБЕРІНДЕ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ БАҒЫТТАРЫ.....	63
Нурмухаметов Н.Н., Абдикадинова А.А., Әбенев Е.М., Петров А.М. ЦИФРЛЫҚ ЭКОНОМИКА ЖАҒДАЙЫНДА ШАҒЫН КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ БӘСЕКЕЛЕСТІК АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫНЫҢ СТРАТЕГИЯСЫН ӘЗІРЛЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	70
Панзабекова А.Ж., Жанбозова А.Б., Дигель И.Е. УРБАНИСТИКАНЫҢ ЗАМАНАУИ ТҰЖЫРЫМДАМЛАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫНАН KEЙІН ҚАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУДА ҚОЛДАНУ.....	78
Сатымбекова К.Б., Молдогазиева Г.М., Иманбаева З.О., Нурмаганбетова Б.К., Керімбек Ғ.Е. КОМПАНИЯНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН БАСҚАРУДЫ ОҢТАЙЛАНДЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	87
Тилеубергенев Е.М., Садуакасов Ш.С., Конуспаев Р.К., Сейтахметова Н.Л. ШАҒЫН БИЗНЕС КӘСІПОРЫНДАРЫНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ СТРАТЕГИЯСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	94
Тулегенова Ж.У., Бекбусинова Г.К., Баймбетова А.Б., Турчкенова Р.А., Луневски С. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ САЛЫҚ САЯСАТЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК САЛЫҚ АУДИТІ.....	99

Шаяхметова Л.М., Майдырова А.Б., Молдажанов М.Б. ЕРЕКШЕ ҚОРҒАЛАТЫН ТАБИҒИ АУМАҚТАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТУРИЗМ ИНДУСТРИЯСЫНЫҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН БАҒАЛАУ.....	107
--	-----

ПЕДАГОГИКА

Бабаханов Ф.Б., Жолдасбекова С.А., Момбек Ә.Ә., Кривирадева Б.И., Әбуов Ә.Е. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДАҒЫ САПА МЕНЕДЖМЕНТІН ЖЕТІЛДІРУ.....	114
--	-----

Дүйсенбеков Е.Б., Питер Жак, Тұргынбаева Б.А., Әріпбаева Л.Ш., Досқара А.Т. ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ПЕДАГОГИҚАЛЫҚ МАМАНДЫҚТАРЫНА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ДАМЫТУ.....	120
---	-----

Жанбеков Х.Н., Маликқызы Л., Сагимбаева А.Е., Нұғманова Л.А. БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМІ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛКТИ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ РЕТІНДЕ.....	126
---	-----

Рамазанов Т.Б., Шормақова А.Б. ҚАЗІРГІ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ДИАЛОГ ҚҰРУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	132
---	-----

Сифазы А.Қ., Бирова Я., Балтабаева Г.С., Ескиндиrowa М.Ж., Ауельбекова А.У. ҚАЗІРГІ АУДАРМА ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ ІЛЕСПЕ АУДАРМАДА СИНТАКСИСТІК ТҮСІНДІРМЕНІ ҚОЛДАНУ.....	140
--	-----

ФИЛОЛОГИЯ

Даулетова М.Т. КОНЦЕПТ КОГНИТИВТИ ЛИНГВИСТИКА МЕН ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУДЫҢ НЕГІЗГІ БІРЛІГІ РЕТІНДЕ.....	146
---	-----

Қалиева А.Қ., Әмірбаева Ш.М. М.О. ӘУЕЗОВ ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ПЕЙЗАЖ ПОЭТИКАСЫ.....	153
---	-----

Нұрмұратов С.Е., Ошақбаева Ж.Б., Қоңырбаева Ж.М. ҚОҒАМНЫҢ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУЫНДАҒЫ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІҢ ОРНЫ МЕН РӨЛІ.....	160
---	-----

Сұлтанқызы Ж.С., Сейтахметова Н.Л. ТІЛДІК САНАНЫҢ МӘДЕНИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ШЫҒУ ТЕГІ ЖӘНЕ ОНЫҢ КОГНИТИВИЗМДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ.....	168
---	-----

Төремұратова Қ.Ж., Бейхан З. ТІЛ – ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТІН ЖАҢҒЫРТУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ.....	173
---	-----

САЯСАТТАНУ

Дунаев В.Ю., Курганская В.Д., Сейдуманов А.С. САЯСИ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ ФАКТОРЛЫҚ ТАЛДАУДАҒЫ "СЕБЕП ШҰҢҚЫРЫ"	178
---	-----

Жаманқараев Ж.С., Симтиков Ж.К. САНКЦИЯЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ САЯСАТТАҒЫ ОРНЫ: ТӘУЕКЕЛДЕРДІ АЗАЙТУ ӘДІСТЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ.....	187
---	-----

Қадыржанов Р.Қ., Ешпанова Д.Д. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҰЛТТЫҚ ҚҰРЫЛЫСЫНДАҒЫ ГОМОГЕНДІЛІК ЖӘНЕ ГЕТЕРОГЕНДІЛІК.....	194
---	-----

Нысанбаева А. ҚАЗАҚСТАН МӘДЕНИ САЯСАТЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	201
Хамидов А.А. «ЧЖОУ И» КАНОНЫНЫҢ ЕКІ ИДЕЯЛЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕЖЕСІ.....	208

ТАРИХ

Әпендиев Т.Ә. 1945-1955 жж. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АУЫЛ ХАЛҚЫНЫҢ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ.....	215
Джалилов З.Г., Батырхан Б.Ш. БАТЫС ЕУРОПАНЫҢ ШЫҒЫС ЖЕРОРТА ТЕҢІЗІНДЕГІ САЯСАТЫ ТАРИХЫНАН.....	227
Селкебаева А., Сұлтанбеков Ш.С., Әстемес Г., Ыбырай С.Б., Ергешов Е.Т. «ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ» ПӘНІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІНДЕГІ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ ӘДІС.....	237
Шашаев Ә.Қ., Мрзабаева Р.Ж., Сүлеймен С. XX ҒАСЫРДЫҢ 20-30 ЖЫЛДАРДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ НЕГІЗДЕ ҚҰРЫЛҒАН ҚОҒАМДЫҚ ҰЙЫМДАРДЫҢ ҚЫЗМЕТІ.....	245

ҚҰҚЫҚТАНУ

Аюпова З.К., Кусайнов Д.У., Рахметулина Б.С., Алимбетова Ж.А., Сапаров Б.Ж. ТЕРРОРИЗМ МЕН ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМГЕ ҚАРСЫ КҮРЕСТІҢ ЗАҢНАМАЛЫҚ Н ЕГІЗДЕРІ.....	250
Балтабаев Е., Гирдвойн П., Сомжүрек Б.Ж., Усерова А.Н., Апахаев Н.Ж. СПОРТШЫЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ: ҚАЗАҚСТАН МЕН ПОЛЬША МЫСАЛЫНДА.....	256
Қуатова А.Ә., Көшербаев Ж.Ә., Бопабаев Е.Ч., Мороз С.П., Адырбеков Д.Т. ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ЖЕР АЙНАЛЫМЫН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕСІ: ҚАЗАҚСТАН ЖАҒДАЙЫ.....	266

ҚР ҰҒА АКАДЕМИКТЕРІНІҢ ЖЕТІСТІКТЕРІ

КІШІБЕКОВ Д.К. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫНА ҚОСЫЛҒАН ЖАҢА ҮЛЕС!.....	274
--	-----

СОДЕРЖАНИЕ

ЭКОНОМИКА

Абиева С.Н., Медуханова Л.А. Канабекова М.А. ОСОБЕННОСТИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	6
Айбосынова Д.А., Урузбаева Н.А. МАЛЫЙ И СРЕДНИЙ БИЗНЕС Г. НУР-СУЛТАН: ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ И ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ.....	14
Бейсембекова С.Х., Сихимбаев М.Р., Сихимбаева Д.Р. ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	22
Жагыпарова А.О., Алибекова Б.А., Курманалина А., Бекбусинова Г.К., Баева Д.А. ПАНДЕМИЯ COVID-19 И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА МИРОВУЮ ЭКОНОМИКУ.....	29
Касенбаев Г.С., Кайдарова Л.К., Рахметуллина Ш.Ж., Керимова У.К., Рахимжанова Г.М. ДОСТУПНОСТЬ ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ – ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ.....	39
Макаров А.Н., Жакупова Б.А., Нурманов А.О., Сексенова А.Т., Жиенбаев Ү.Б. ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ.....	47
Мархаева Б.А., Бейсенова М.У., Жаздыкбаева Д.П. ОЦЕНКА ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ КАЗАХСТАНСКОГО ФОНДА ГАРАНТИРОВАНИЯ ДЕПОЗИТОВ.....	55
Мурсалова Х.Н., Баймагамбетова Л.К., Алимбетов У.С., Турдиева З.М., Апышева А.А. НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ КАЗАХСТАНА В РАМКАХ ЕАЭС.....	63
Нурмухаметов Н.Н., Абдикадилова А.А., Эбенев Е.М., Петров А.М. ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ СТРАТЕГИИ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ.....	70
Панзабекова А.Ж., Жанбозова А.Б., Дигель И.Е. СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ УРБАНИСТИКИ И ИХ ПРИМЕНЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ГОРОДОВ ПОСЛЕ ПАНДЕМИИ COVID-19 ¹	78
Сатымбекова К.Б., Молдогазиева Г.М., Иманбаева З.О., Нурмаганбетова Б.К., Керимбек Г.Е. ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВОСТЬЮ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ КОМПАНИИ.....	87
Тилеубергенов Е.М., Садуакасов Ш.С., Конуспаев Р.К., Сейтахметова Н.Л. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА.....	94
Тулегенова Ж.У., Бекбусинова Г.К., Баймбетова А.Б., Турчекенова Р.А., Луневски С. ГОСУДАРСТВЕННЫЙ НАЛОГОВЫЙ АУДИТ В НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	99

Шаяхметова Л.М., Майдырова А.Б., Молдажанев М.Б. ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ИНДУСТРИИ ТУРИЗМА КАЗАХСТАНА НА ОСОБО ОХРАНЯЕМЫХ ПРИРОДНЫХ ТЕРРИТОРИЯХ.....	107
---	-----

ПЕДАГОГИКА

Бабаханов Ф.Б., Жолдасбекова С.А., Момбек А.А., Кривирадева Б.И., Абуов А.Е. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ.....	114
--	-----

Дуйсенбеков Е.Б., Питер Жак, Тургунбаева Б.А., Арипбаева Л.Ш., Доскара А.Т. РАЗВИТИЕ ИНТЕРЕСА ШКОЛЬНИКОВ К ПЕДАГОГИЧЕСКИМ ПРОФЕССИЯМ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ.....	120
--	-----

Жанбеков Х.Н., Маликқызы Л., Сагимбаева А.Е., Нұғманова Л.А. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ОБРАЗОВАННОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ КАК ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ.....	126
---	-----

Рамазанов Т.Б., Шормакова А.Б. ОСОБЕННОСТИ ПОСТРОЕНИЯ ДИАЛОГА СОВРЕМЕННЫХ ШКОЛЬНИКОВ.....	132
---	-----

Сигазы А.Қ., Бирова Я., Султанбеков Ш.С., Ескиндинова М.Ж., Ауельбекова А.У. СИНТАКСИЧЕСКОЕ РАЗВЕРТЫВАНИЕ В СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ В СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ ПЕРЕВОДА.....	140
---	-----

ФИЛОЛОГИЯ

Даулетова М.Т. КОНЦЕПТ КАК ОСНОВНАЯ ЕДИНИЦА КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ И ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ.....	146
---	-----

Калиева А.К., Амирбаева Ш.М. ПОЭТИКА НАЦИОНАЛЬНОГО ПЕЙЗАЖА В РАССКАЗАХ М.О. АУЭЗОВА.....	153
--	-----

Нурмуратов С.Е., Ошакбаева Ж. Б., Коньырбаева К. М. МЕСТО И РОЛЬ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРОВ В ДУХОВНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА.....	160
--	-----

Сұлтанқызы Ж.С., Сейтахметова Н.Л. КУЛЬТУРФИЛОСОФСКИЕ ИСТОКИ ЯЗЫКОВОГО СОЗНАНИЯ И ЕГО РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ КОГНИТИВИСТИКИ.....	168
--	-----

Туремуратова К.Ж., Бейхан З. ЯЗЫК КАК ФАКТОР ВОЗРОЖДЕНИЯ КАЗАХСКОЙ КУЛЬТУРЫ.....	173
--	-----

ПОЛИТОЛОГИЯ

Дунаев В.Ю., Курганская В.Д., Сейдуманов А.С. «ВОРОНКА ПРИЧИННОСТИ» В ФАКТОРНОМ АНАЛИЗЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ РИСКОВ.....	178
--	-----

Жаманкараев Ж.С., Симтиков Ж.К. САНКЦИИ И ИХ МЕСТО В МЕЖДУНАРОДНОЙ ПОЛИТИКЕ: МЕТОДЫ И СПОСОБЫ МИНИМИЗАЦИИ РИСКОВ.....	187
--	-----

Кадыржанов Р.К., Ешпанова Д.Д.,
ГОМОГЕННОСТЬ И ГЕТЕРОГЕННОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОМ СТРОИТЕЛЬСТВЕ
КАЗАХСТАНА.....194

Нысанбаева А.
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КУЛЬТУРНОЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА.....201

Хамидов А.А.
ДВА МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ПОЛОЖЕНИЯ КАНОНА «ЧЖОУ И».....208

ИСТОРИЯ

Апендиев Т.А.
ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ НАСЕЛЕНИЯ В СЕЛАХ КАЗАХСТАНА 1945-1955 гг.215

Джалилов З.Г., Батырхан Б.Ш.
К ИСТОРИИ ПОЛИТИКИ ЗАПАДНОЙ ЕВРОПЫ В ВОСТОЧНОМ СРЕДИЗЕМНОМОРЬЕ.....227

Селкебаева А.Т., Султанбеков Ш.С., Астемес Г., Ыбырай С.Б., Ергешов Е.Т.
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ
«ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА».....237

Шашаев Ә.Қ., Мрзабаева Р.Ж, Сүлеймен С.
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ, СОЗДАННЫХ НА ОБЩЕСТВЕННЫХ
НАЧАЛАХ В 20-30-Е ГОДЫ XX В.245

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

Аюпова З.К., Кусайнов Д.У., Рахметулина Б.С., Алимбетова Ж.А., Сапаров Б.Ж.
ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ ОСНОВЫ БОРЬБЫ С ТЕРРОРИЗМОМ И РЕЛИГИОЗНЫМ
ЭКСТРЕМИЗМОМ.....250

Балтабаев Е., Гирдвойн П., Сомжурек Б.Ж., Усерова А.Н., Апахаяев Н.Ж.
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО В ЗАЩИТЕ ПРАВ СПОРТСМЕНОВ: НА ПРИМЕРЕ
КАЗАХСТАНА И ПОЛЬШИ.....256

Куатова А.А., Кошербаев Ж.А., Бопабаев Е.Ч., Мороз С.П., Адырбеков Д.Т.
ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБОРОТА ЗЕМЕЛЬ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ:
НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНА.....266

ДОСТИЖЕНИЯ АКАДЕМИКОВ НАН РК

КШИБЕКОВ Д.К.
НОВЫЙ ВКЛАД В ПЕДАГОГИЧЕСКУЮ НАУКУ КАЗАХСТАНА.....274

CONTENTS

ECONOMICS

Abieva S.N., Medukhanova L.A., Kanabekova M.A. FEATURES OF CURRENCY REGULATION IN KAZAKHSTAN.....	6
Aibossynova D.A., Uruzbayeva N.A. SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN NUR-SULTAN CITY: DEVELOPMENT DYNAMICS AND CHARACTERISTIC FEATURES.....	14
Beisembekova S.Kh., Sikhimbayev M.R., Sikhimbayeva D.R. PUBLIC ADMINISTRATION OF SUBSOIL USE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	22
Zhagyparova A.O., Alibekova B., Kurmanalina A., Bekbusinova G.K., Bayeva D.A. THE COVID-19 PANDEMIC AND ITS IMPACT ON THE GLOBAL ECONOMY.....	29
Kassenbayev G.S., Kaidarova L.K., Rakhmetullina SH.ZH., Kerimova U.K., Rakhimzhanova G.M. FOOD AVAILABILITY AS THE BASIS OF FOOD SECURITY IN KAZAKHSTAN.....	39
Makarov A., Zhakupova B., Nurmanov A., Seksenova A., Zhienbayev U. THE MAIN PROBLEMS OF ORGANIZING FINANCIAL PLANNING AT THE ENTERPRISE AND WAYS TO SOLVE IT.....	47
Markhayeva B.A., Beisenova M.U., Zhazdykbayeva D.P. FINANCIAL SUSTAINABILITY ASSESSMENT OF THE KAZAKHSTAN DEPOSIT INSURANCE FUND.....	55
Mursalova Kh.N., Baimagambetova L.K., Alimbetov U.S., Turdieva Z.M., Apysheva A.A. DIRECTIONS FOR IMPROVING EFFICIENCY OF ECONOMIC INTEGRATION OF KAZAKHSTAN WITHIN THE EAEU.....	63
Nurmuhametov N.N., Abdikadirova A.A., Abenov E.M., Petrov A.M. STRATEGY DEVELOPMENT FEATURES OF SMALL ENTERPRISES.....	70
Panzabekova A.Zh., Zhanbozova A.B., Digel I.E. MODERN URBAN CONCEPTS AND THEIR APPLICATION FOR CITY DEVELOPMENT AFTER COVID-19 PANDEMIC.....	78
Satymbekova K., Moldogaziyeva G., Imanbayeva Zh., Nurmaganbetova B., Kerimbek G. WAYS TO OPTIMIZE THE MANAGEMENT OF THE STABILITY OF THE COMPANY'S FINANCIAL POSITION.....	87
Tileubergenov E.M., Saduakasov Sh.S., Konuspayev R.K., Seitakhmetova N.L. FEATURES OF FORMING THE FINANCIAL STRATEGY OF SMALL BUSINESSES.....	94
Tulegenova Zh.U., Bekbusinova G.K., Baymbetova A.B., Turchekenova R., Lunevski S. STATE TAX AUDIT IN THE TAX POLICY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	99
Shayakhmetova L.M., Maydirova A.B., Moldazhanov M.B. ASSESSMENT OF THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE TOURISM INDUSTRY OF KAZAKHSTAN IN SPECIALLY PROTECTED NATURAL AREAS.....	107

PEDAGOGY

Babakhanov F.B., Zholdasbekova S.A., Mombek A.A., Kriviradeva B.I., Abuov A.E. IMPROVING QUALITY MANAGEMENT IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION.....	114
Duisenbekov E.B., Peter Ziak, Turgunbayeva B., Aripbaeva L.Sh., Doskara A. DEVELOPMENT OF SCHOOL CHILDREN INTEREST IN TEACHING PROFESSIONS IN MODERN EDUCATIOAL SYSTEM.....	120
Zhanbekov H.N., Malikkyzy L., Sagimbaiyeva A.E., Nugmanova L.A. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS.....	126
Ramazanov T.B., Shormakova A.B. FEATURES OF BUILDING A DIALOGUE OF MODERN SCHOOLCHILDREN.....	132
Sigazy A.K., Birova J., Sultanbekov Sh., Yeskindirova M.Zh., Auyelbekova A. SYNTACTIC EXPLICATION IN SYNCHRONIC TRANSLATION IN MODERN THEORY OF TRANSLATION.....	140

PHILOLOGY

Dauletova M.T. THE CONCEPT AS THE MAIN UNIT OF COGNITIVE LINGUISTICS AND LINGUOCULTUROLOGY.....	146
Kalieva A.K., Amirbayeva Sh.M. THE POETICS OF THE NATIONAL LANDSCAPE IN THE STORIES OF M.O. AUEZOV.....	153
Nurmuratov S.E., Oshakbaeva Zh.B., Konyrbaeva K.M. THE PLACE AND ROLE OF PROVERBS IN THE SPIRITUAL REVIVAL OF SOCIETY.....	160
Sultankyzy Zh.S., Seitakhmetova N.L. CULTURAL AND PHILOSOPHICAL ORIGINS OF LANGUAGE CONSCIOUSNESS AND ITS ROLE IN THE FORMATION OF COGNITIVE SCIENCE.....	168
Turemuratova K.Zh., Beyhan Z. LANGUAGE AS THE FACTOR OF THE REVIVAL OF KAZAKH CULTURE.....	173

POLITICAL SCIENCE

Dunaev V., Kurganskaya V., Seidumanov A. THE "FUNNEL OF CAUSALITY" IN FACTOR ANALYSIS OF POLITICAL RISKS.....	178
Zamankaraev Zh.S., Simtikov Zh.K. SANCTIONS AND THEIR PLACE IN INTERNATIONAL POLITICS: METHODS AND APPROACHES TO REDUCING RISKS.....	187
Kadyrzhanov R.K., Yeshpanova D.D. HOMOGENEITY AND HETEROGENEITY IN THE NATION-BUILDING OF KAZAKHSTAN.....	194
Nyissanbayeva A. ACTUAL PROBLEMS OF CULTURAL POLICY OF KAZAKHSTAN.....	201

Khamidov A.A.
TWO IDEOLOGICAL AND METHODOLOGICAL PROVISIONS OF THE CANON «ZHOU YI».....208

HISTORY

Apendiyev T.A.
DEMOGRAPHIC SITUATION OF THE POPULATION IN THE VILLAGES
OF KAZAKHSTAN 1945-1955.....215

Dzhalilov Z., Batyrkhan B.
TO THE HISTORY OF POLITICS OF WESTERN EUROPE IN THE EASTERN
MEDITERRANEAN.....227

Selkebayeva A., Sultanbekov Sh.S., Astemes G., Ybyray S.B., Ergeshov E.T.
CONCEPTUAL APPROACH IN TEACHING METHODS OF THE DISCIPLINE
"HISTORY OF KAZAKHSTAN".....237

Shashaev A.K., Mrzabayeva R.Zh., Suleimen S.
ACTIVITIES OF PUBLIC ORGANIZATIONS ESTABLISHED ON A PUBLIC BASIS IN
THE 20-30S OF THE XX CENTURY.....245

LAW

Ayupova Z.K., Kussainov D.U., Rakhmetullina B.S., Alimbetova Zh.A., Saparov B.Zh.
LEGISLATIVE BASIS FOR COMBATING TERRORISM AND RELIGIOUS EXTREMISM.....250

Baltabayev E., Piotr Girdwoyn., Somzhurek B.Zh., Usserova A., Apakhayev N.Zh.
INTERNATIONAL LAW IN PROTECTION OF THE RIGHTS OF SPORTSMEN:
A CASE STUDY KAZAKHSTAN AND POLAND.....256

Kuatova A.A., Kosherbayev Zh.A., Bopabaev E.Zh., Moroz S.P., Adyrbekov D.T.
THE PROBLEM OF LEGAL REGULATION OF LAND TURNOVER IN CENTRAL ASIA:
THE CASE OF KAZAKHSTAN.....266

ACHIEVEMENTS OF ACADEMICIANS OF NAS RK

Kishibekov D. K.
A NEW CONTRIBUTION TO THE PEDAGOGICAL SCIENCE OF KAZAKHSTAN.....274

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Редакторы: *М.С. Ахметова, А. Ботанқызы, Д.С. Аленов, Р.Ж. Мрзабаева*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 10.12.2021.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

17,5 п.л. Тираж 300. Заказ 6.

